

Asia: VN/6094/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta (uhka-arvio)

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusoikeudesta.

Lääkärin sosiaalinen vastuu ry (myöhemmin LSV) katsoo, että nykyinen sääntely, joka mahdollistaa salassapitosäännösten estämättä tietojen luovuttamisen vakavissa uhkatilanteissa, on lähtökohtaisesti riittävä perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta.

Keskeinen ongelma ei ole sääntelyn puute vaan sen tulkinnan epäyhtenäisyys ja ohjeistuksen riittämättömyys. Näitä puutteita ei tule ratkaista laajentamalla tiedonluovutusta velvoitteeksi, vaan:

- täsmentämällä soveltamiskynnystä
- yhdenmukaistamalla ohjeistusta valtakunnallisesti
- vahvistamalla moniammatillista riskinarviointia

Perusoikeuksien rajoituksia koskevan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan ensisijaisesti tulee käyttää lievempiä, vähemmän rajoittavia keinoja. Tässä tapauksessa tällaisia keinoja ei ole riittävästi arvioitu.

Kommentit oma-aloitteisesta tiedonluovutusvelvollisuudesta.

LSV katsoo, että esitetty tiedonluovutusvelvollisuus on valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen.

1. Perusoikeusrajoitusten yleiset edellytykset

Ehdotus merkitsee puuttumista ainakin seuraaviin oikeuksiin:

- Suomen perustuslaki 10 §: yksityiselämän ja henkilötietojen suoja
- Suomen perustuslaki 19 § 3 mom.: oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä välillisesti henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen

Lisäksi kyse on EU-oikeuden näkökulmasta GDPR 9 artiklassa tarkoitetuista erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista tiedoista (terveystiedot).

Perusoikeusrajoitusten tulee olla:

- täsmällisiä ja tarkkarajaisia
- hyväksyttäviä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen edellyttämiä
- välttämättömiä
- oikeasuhtaisia

2. Välttämättömyysvaatimus ei täyty

Esityksessä ei ole esitetty sellaista näyttöä, jonka perusteella nykyinen ilmoitusoikeus olisi riittämätön vakavien väkivaltarikosten ehkäisemiseksi.

Ilman tällaista näyttöä velvoittavan sääntelyn käyttöönotto ei täytä välttämättömyyskriteeriä, joka on perusoikeusrajoitusten keskeinen edellytys.

3. Sääntelyn epätäsmällisyys

Velvollisuus sidotaan kriteeriin "syytä epäillä", joka:

- jättää laajan tulkintavaran yksittäiselle ammattilaiselle
- ei muodosta riittävän ennakoitavaa oikeusnormia
- lisää yliportoinnin riskiä oikeudellisen vastuun välttämiseksi

Tämä on ongelmallista erityisesti, kun kyse on arkaluonteisista tiedoista.

4. Oikeasuhtaisuuden puute

Ehdotuksen vaikutukset kohdistuvat laajasti koko väestöön, ei vain rikoksista epäiltyihin.

Luottamuksellisen hoito- ja asiakassuhteen heikkeneminen voi johtaa:

- palveluihin hakeutumisen viivästymiseen tai estymiseen
- olennaisten tietojen salaamiseen
- ennaltaehkäisevän työn heikentymiseen

Näitä vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi, vaikka ne ovat keskeisiä oikeasuhtaisuuden arvioinnissa. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan sääntely, joka tosiasiallisesti estää perusoikeuden käyttämistä (tässä: hoitoon hakeutuminen), voi muodostua ongelmalliseksi.

5. Ammattieettinen ulottuvuus osana oikeasuhtaisuutta

Sosiaali- ja terveydenhuollon salassapitovelvollisuus ei ole pelkästään ammatillinen normi, vaan olennainen osa perusoikeuksien toteutumisen infrastruktuuria.

Velvollisuus luovuttaa tietoja poliisille:

- muuttaa hoitosuhteen luonnetta
- heikentää luottamuksen institutionaalista perustaa
- vaarantaa oikeuden tehokkaaseen hoitoon

Kommentit poliisin pyynnöstä tapahtuvasta tiedonluovutuksesta.

LSV katsoo, että poliisin tiedonsaantioikeuden laajentaminen pyynnöstä on perusoikeusjärjestelmän kannalta ongelmallinen ilman merkittäviä lisärajoituksia.

Eriyisiä ongelmia:

- välttämättömyyden kriteeri jää avoimeksi
- sääntely mahdollistaa tosiasiallisesti laaja-alaisen tiedonsaannin ilman ennakkokontrollia
- oikeusturvamekanismit (dokumentointi, jälkikäteisvalvonta) ovat puutteellisia

Perustuslakivaliokunta on johdonmukaisesti edellyttänyt, että viranomaisten tiedonsaantioikeudet arkaluonteisiin tietoihin ovat täsmällisesti rajattuja,

sidottuja konkreettisiin ja yksilöityihin tilanteisiin ja viimesijaisia. Ehdotus ei täytä näitä vaatimuksia riittävällä tavalla.

Kommentit oikeudesta ilmoittaa työntekijään kohdistuneesta epäilystä rikoksesta.

LSV pitää ehdotusta tältä osin lähtökohtaisesti hyväksyttävänä. On kuitenkin valtiosääntöoikeudellisesti tärkeää varmistaa, että:

- työntekijän suostumus täyttää aidon vapaaehtoisuuden kriteerin
- sääntely ei johda välilliseen pakottamiseen
- henkilötietojen käsittely rajataan välttämättömään

Muut kommentit.

Esityksen vaikutusarviointi ei täytä lainvalmistelulle asetettuja vaatimuksia erityisesti seuraavilta osin:

- vaikutukset palvelujen käyttöön
- vaikutukset haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin
- pitkän aikavälin vaikutukset kansanterveyteen ja turvallisuuteen

Lisäksi vaihtoehtoisten, vähemmän perusoikeuksia rajoittavien keinojen arviointi on puutteellista.

Lääkärin sosiaalinen vastuu ry katsoo, että esitys ei täytä perusoikeusrajoituksille asetettuja edellytyksiä. Erityisesti ajattelempa, ettei

- välttämättömyysvaatimus täyty
- sääntely ole riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista
- oikeasuhtaisuutta ole osoitettu

Esitystä ei tule viedä eteenpäin esitetystä muodosta. Sen sijaan lainsäädäntöä tulee valmistella uudelleen siten, että ensisijaisesti hyödynnetään vähemmän rajoittavia keinoja, turvataan luottamuksellinen potilas- ja asiakassuhde ja varmistetaan perusoikeuksien täysimääräinen toteutuminen.

Valtonen Sanna
Lääkäriin sosiaalinen vastuu ry